

ДИНАМІЧНІ МОДЕЛІ ЗНАЧЕННЯ В АСПЕКТІ МІЖМОВНОГО ЗІСТАВЛЕННЯ

У розвідці схарактеризовано динамічні моделі значення в аспекті міжмовного зіставлення (на матеріалі слов'янських, германських та романських мов – української, польської, англійської, німецької та французької). Моделі розглядаються як теоретичні конструкти, що моделюють зміст мовної одиниці або класу мовних одиниць у вигляді концепту ситуації.

Ключові слова: модель значення, семантичний вимір, концепт ситуації, учасник.

Деменчук О. В. Динамические модели значения в аспекте межъязыкового сопоставления. В статье охарактеризованы динамические модели значения в аспекте межъязыкового сопоставления (на материале славянских, германских и романских языков – украинского, польского, английского, немецкого и французского). Модели рассматриваются как теоретические конструкты, моделирующие содержание языковой единицы или класса языковых единиц в виде концепта ситуации.

Ключевые слова: модель значения, семантическое измерение, концепт ситуации, участник.

Demenchuk O. V. Dynamic models of meaning in the aspect of cross-linguistic comparison. The article focuses on dynamic models of meaning, they being viewed in the aspect of cross-linguistic comparison (based on the Slavic, Germanic and Romance languages – Ukrainian, Polish, English, German and French languages). The models are defined as theoretical (metalinguistic) constructs that structure the content of a linguistic unit or of a class of linguistic units as a concept of situation. The concept of situation represents the dynamics of discourse world conceptualization (of a certain situation or its fragment) in the aspect of gnoseological, situational, communicative and derivational strategies of a designator. The models are supposed to reproduce the contents of linguistic units in the contrasted languages per sample of alternative, hierarchically established semantic linguistic dimensions: representative, sentential, relational and epidigmatic ones. The semantic dimensions are considered to encode information about gnoseological values of situation participants, nature of their relationships, their positional activities, as well as mechanisms and strategies of their semantic associations. It has been ascertained that languages with a poorly developed system of cases typologically tend towards the representative and epidigmatic dimensions, they revealing the priority of gnoseological and derivational strategies of a designator. Languages with an extended case system are typologically apt to the sentential and constructional dimensions, they revealing the priority of situational and communicative strategies of a designator.

Keywords: model of meaning, semantic dimension, concept of situation, participant.

У перспективі побудови моделі значення мовної одиниці лінгвістична семантика орієнтується на розмаїття підходів, кожний із яких представляє свою незалежну методику семантичного опису (див. огляд динамічних моделей семантичного опису лексики в [7]). Очевидно, що такі підходи створюють передумову для альтернативних евристик аналізу семантики мов-

них одиниць. “При описі мови ситуація рівноможливого вибору між двома альтернативними трактуваннями одного й того ж мовного феномену цілком нормальна; сам характер природної мови, з її глобальною неоднозначністю на всіх рівнях, сприяє виникненню такого роду ситуацій” [15, 457]. Такий підхід декларує необхідність і доцільність моделювання змісту мовної одиниці або класу мовних одиниць за зразком концепту ситуації багатовимірного типу, який відтворює динаміку концептуалізації світу дискурсу (певної ситуації або її фрагмента) в аспекті різних варіантів пізнання світу людиною.

На відміну від рівневої моделі, яка декларує репрезентативність семантики мовної одиниці в одновимірному просторі (за принципом диз’юнкції “або ..., або ...”), багатовимірна модель значення покликана відтворити зміст мовної одиниці у вигляді ієрархічної множинності (конфігурації) семантичних вимірів. “Поняттєва сфера може бути представлена у вигляді метафори багатовимірного простору, мірність якого визначається числом автономних семантичних вимірів, концепти кожного з яких розміщені на відповідній вісі визначеного простору” [8, 151].

Актуальність обраної теми зумовлена загальним антропоцентричним спрямуванням сучасних лінгвістичних теорій, тенденцією до поглибленого вивчення специфіки кодування семантикою мовних одиниць інформації про особливості пізнання світу людиною. Інформаційний підхід до розгляду мовних явищ передбачає необхідність відповідного опису цих явищ, що в контексті загальної проблеми “мова і мислення” зводиться до розроблення моделі значення, яка слугувала б не лише репрезентантом семантичної структури певної мовної одиниці, а й маркером тієї поняттєвої сутності, яка безпосередньо вербалізується в семантиці мовного знака. “У когнітивній лінгвістиці зв’язок мови і мислення розглядається вже не стільки як методологічна рамка, фактично він експлікується в поняттєвому апараті, семантика мовних одиниць описується в термінах, які характеризують власне мислення” [12, 104].

Намагання створити модель, яка б відображала зв’язок поняттєвих категорій із семантикою мовних одиниць, нерозривно пов’язане з пошуком універсальних властивостей мови. Історія лінгвістики засвідчує численні спроби створити “ідеальну” мову, яку спочатку розуміли як “мову смислів” [2, 49]. Необхідність опису цих смислів індукує появу численних концепцій і підходів до створення універсальної мови, серед яких виділяються: логічна (філософська) мова (М. Дакійський, Т. Ерфуртський, С. де Куртре), в основі якої, як вважалося, лежить *modus significandi* – “спосіб позначення” [11, 422]; граматики Пор-Рояля, основу якої становлять еталонні, що відповідають “розуму”, структури, стосовно яких “конкретні мови відхиляються тією чи іншою мірою” [1, 62]; природна граматики (Дж. Дальгарно, І. Ньютон, Дж. Уїлкінс), яка обстоює ідею виведення загальної (універсальної) мови “з природи самих речей” [9, 111].

Якщо в історичній ретроспективі особливості моделі універсальної мови розглядаються з позицій власне філософії (емпіризм, раціоналізм, наукова філософія), то для сучасного етапу досліджень (часто із залученням філософської спадщини) характерним є менталістичний підхід, який роз-

глядає “мову смислів” як репрезентативну систему, організовану у вигляді певних структур знань. Для опису семантики мовної одиниці важливим є те, яким чином упорядковані ці структури знань. Важливість такого твердження ґрунтується на засадах принципу іконічної мотивованості – “відповідності відношень між частинами мовної структури та частинами концептуальної структури, яка відображає дійсність” [10, 41].

Модель семантичного опису лексики на основі методики концептуального аналізу доцільно розробляти на матеріалі декількох мов, оскільки виокремлення когнітивної моделі мови досить часто спирається на природні та універсальні поняття, які мають виявлятися в багатьох (якщо не у всіх) мовах світу, попри їх генетичну та культурну відмінність [5]. Іншим моментом дослідження лексики на “багатомовному” ґрунті є використання відповідної метамови при зіставленні в ролі *tertium comparationis (t.c.)*. “Метамова має бути лише достатня для того, щоб фіксувати всі ознаки (спільні та специфічні) зіставлюваних систем” [18, 372].

Мета розвідки – схарактеризувати динамічні моделі значення в аспекті міжмовного зіставлення (на матеріалі слов’янських, германських та романських мов – української, польської, англійської, німецької та французької).

Мета дослідження зумовлює необхідність розв’язання таких **завдань**:

- уточнити поняття динамічної моделі значення;
- обґрунтувати основу зіставлення (*t.c.*) семантики мовних одиниць в аспекті динамічної моделі значення;
- з’ясувати особливості реалізації динамічних моделей значення в аспекті міжмовного зіставлення;
- визначити перспективи моделювання семантики мовних одиниць.

Динамічна модель значення кваліфікується як теоретичний (метамовний) конструкт, що моделює зміст мовної одиниці або класу мовних одиниць у вигляді концепту ситуації, який відтворює динаміку концептуалізації світу дискурсу (певної ситуації або її фрагмента) в аспекті гносеологічних, ситуативних, комунікативних і дериваційних стратегій номінатора. Названі стратегії визначають структуру та зміст концепту ситуації: концепт упорядкований у вигляді конфігурації семантичних мовних вимірів – характеристик плану змісту мовної одиниці, які кодують інформацію про певний аспект концептуалізації ситуації або її фрагмента. Ми обстоюємо ідею, що концепт ситуації упорядкований у вигляді конфігурації семантичних мовних вимірів, які кодують інформацію про пізнавальну цінність учасників ситуації, набір та характер їх відношень, ступінь позиційної активності або важливості актантів, механізми і стратегії розширення концепту заданої ситуації.

Семантичні мовні виміри зіставлюваних мовних одиниць відображають певний аспект концептуалізації ситуації або її фрагмента за параметрами, які визначають відношення та (когнітивні або комунікативні) характеристики учасників заданої ситуації. В аспекті міжмовного зіставлення названі параметри визначають зони семантичної відповідності зіставлюваних мовних одиниць. Названі параметри зіставлення встановлюють подібність і відмінність кодування в семантиці зіставлюваних мовних одиниць інформації про типову характеристику учасників ситуації, ступінь їх прагматичної значу-

щості або виділення, категоріальну (онтологічну) характеристику актантів, їх денотативну (пов'язану з правильним ототожненням референта) характеристику та позиційну (просторову або часову) характеристику учасників заданої ситуації.

Основою зіставлення (*f.c.*) семантики мовних одиниць в аспекті динамічної моделі значення визначаємо модель ситуації. Доцільність використання моделі ситуації як основи зіставлення зумовлена чинником “мовної концептуалізації реальності (якогось її фрагмента)” [14, 155], як “уявлення про щось, що може існувати у світі дискурсу (*conception of something which can be the case in some world*)” [22, 105]. Пор. принцип “відмінкової граматики”: *значення обумовлюються ситуаціями (meanings are relativized to scenes)* [21, 497]. Модель ситуації – це еталон, на основі якого визначається реалізація концепту заданої ситуації. Як метамовний конструкт модель ситуації виявляє ознаки пропозиціональної функції, в якій аргументи представляють результат осмислення суб'єктом пізнання об'єкта пізнання, а предикат – когнітивне уявлення про сам акт цього осмислення, див. [6, 12]. З цього погляду модель ситуації представляє зміст мовної одиниці як реалізацію відношень ключових учасників заданої ситуації.

Ми обстоюємо позицію, що семантика зіставлюваних мовних одиниць відображає динаміку концептуалізації ситуації в аспекті чотирьох альтернативних ієрархічно упорядкованих семантичних мовних вимірів: репрезентативного, реляційного, сентенційного та епідигматичного. Доцільність та необхідність розмежування названих вимірів узгоджується з проголошеними методологічними постулатами про багатовимірну природу пізнання та багатовимірність способів його мовної концептуалізації.

Репрезентативний семантичний вимір кодує інформацію про пізнавальну цінність учасників ситуації, відображену в плані змісту слів, лексичних словосполучень та фразеологічних одиниць. Учасника ситуації в цьому випадку розглядаємо як інкорпорованого актанта (учасник характеризує ситуацію фіксовано в тлумаченні з точністю до лексеми). Такий підхід засвідчує “актантоцентричну” спрямованість репрезентативного виміру. Основна функція виміру зводиться до характеристики пізнавальної цінності учасника ситуації відповідно до принципу середньовікових логіків “*objectum specificat actum* ‘об'єкт визначає дію’”, див. [3, 125]. Пізнавальна цінність учасника передбачає його репрезентативність в одному з гносеологічних варіантів: перцептивному, аксіологічному, ідентифікаційному тощо. Будь-який із цих варіантів кваліфікується як специфічний спосіб осмислення учасника ситуації – суб'єкта (A_1) або об'єкта (A_2) – в обсязі певної концептуальної структури. Кожна концептуальна структура задає перспективу бачення учасника ситуації, пізнавальну цінність якої кодують елементарні семантичні ролі. Такий підхід узгоджується з одним із тверджень лексико-функціональної граматики про те, що “семантичні ролі суть відображення (*descriptions*) певних аспектів когнітивної концептуалізації” [24, 99]. З цієї позиції елементарні семантичні ролі приписуються учасникам не з огляду на актантну позицію, яку він займає відносно предиката, а в перспективі його співвіднесеності з певною концептуальною структурою. Пор.: “Семантична роль характеризує

учасника з точки зору його місця у когнітивній структурі” [13, 93]. Приміром, інтерпретація об’єктних учасників ситуації в обсязі аксіологічної концептуальної структури виявляє збіг за ознакою ‘етична оцінка об’єкта пізнання’, пор.: укр. *чорний* “властивий злісній, низькій, підступній людині”; пол. *czarny* “zły, niegodziwy, nieuczliwy”; англ. *black* “outrageously wicked”; нім. *schwarz* “böse, niederträchtig”; фр. *noir* “qui est inspiré par la perversité”. При цьому в зіставлюваних мовах одна й та ж ситуація етичної оцінки може бути реалізована номінаціями різних модусів перцепції, пор.: укр. *масний* “непристойний, цинічний”: *масні анекдоти*; *сальний* “непристойний, грубо-цинічний; масний; соромітний”: *сальний анекдот*; *солоний* “виразний, дотепний, але грубий; непристойний”: *солоні дотепи*; пол. *ostrzy* “uszczypliwy, złośliwy”: *ostrzy dowcip*; *stony* “nieprzyzwoity, ordynarny, prostacki”: *stony żart*; *łusty* “nieprzyzwoity, ordynarny, prostacki”: *łusty kawał*; англ. *blue* “characterized by indecency or obscenity”: *a blue language*; нім. *gesalzen* “grob, derb”: *ein gesalzener Witz*; фр. *grossier* “qui manque à la bienséance, à la pudeur, à la décence”: *langage grossier*; *salé* “qui excite les sens, l’imagination par son caractère osé, un peu licencieux”: *Il ne testait pas les plaisanteries salées*; *sale* “qui offense la pudeur, provoque un certain dégoût”: *C’est une sale blague*.

Реляційний семантичний вимір кодує інформацію про ступінь позиційної активності або важливості учасників ситуації, відображену в плані змісту заданих граматичною конструкцією синтаксичних відношень. Синтаксичні відношення кваліфікуються як “засіб співвіднесення іменних аргументів предиката з різними синтаксичними позиціями, ієрархічно упорядкованими відповідно до ступеня їх синтаксичної активності або важливості” [8, 134]. Функція реляційного виміру зводиться до ідентифікації синтаксичних відношень учасників ситуації, реалізованих у контексті аргументної схеми певного типу синтаксичної конструкції. Конструкція в цьому випадку “становить собою семантичну схему (semantic pattern) ситуації Р (ситуації ‘перетворення’, ‘каузації руху’ та ін.) і співвіднесений із нею спосіб синтаксичного оформлення елементів схеми у реченні” [19, 151]. Семантичні схеми кваліфікуються як аргументні схеми, які функціонально “орієнтовані скоріше на типи предикатів, ніж на опис конкретного вершинного дієслова” [17, 314]. Пояснювальна сила реляційного виміру зводиться до встановлення особливостей позиційних (морфолого-синтаксичних) характеристик учасника, що в аспекті заданої конструкції декларує релевантність міжмовного аналізу за параметрами: морфологічного (відмінкового) кодування семантичних ролей ядерних актантів, комунікативного ранжування учасників, граматичного таксономічного класу, референційного виділення та реляційного дейксису. Приміром, аргументну схему ситуації “причина каузації перцептивного стану” в зіставлюваних мовах задають: (а) неперехідна конструкція причини каузації, в якій семантична роль суб’єкта сприйняття реалізована у формі номінатива, акузатива або інструментатива, а семантична роль об’єкта сприйняття – у формі номінатива, генітива, датива або прийменникової групи, пор.: укр. *Він трясеться (тремтить, дрижить) від холоду*; пол. *On dygocze (trzęsie się) z zimna vs. Aż mną trzęsie mróz*; англ. *He is shivering (trembling) with cold*; нім. *Er zittert (bebt) vor Kälte*; фр. *Il frissonne*

(*tremble de froid*; (б) перехідна конструкція причини каузації (відзначено в українській, польській та німецькій мовах), в якій семантична роль суб'єкта сприйняття реалізована у формі акузатива або інструментива, а семантична роль об'єкта сприйняття – у формі номінатива або генітива, пор.: укр. *Мене трясє від холоду*; пол. *Trzęsie mnie z zimna vs. Zimno trzęsło mnie vs. Aż mną trzęsie mróz*; нім. *Die Kälte ließ mich zittern*.

Сентенційний семантичний вимір кодує інформацію про набір та характер відношень учасників ситуації, відображену в плані змісту вершинного дієслова певного тематичного класу – групи слів із спільним семантичним компонентом [14, 42]. Семантика таких слів задає набір учасників та відображає характер їх відношень у контексті певної базової ролі, функція якої зводиться до діагностики тематичного класу на рівні синтаксису. З цього погляду можна говорити про кореляцію реляційного та сентенційного вимірів, співвідношення яких засвідчує дві грані одного й того ж феномену. Такого типу співвідношення кваліфікується у термінах лівої та правої частини тлумачення, які засвідчують так званий “вхід” та власне тлумачення: *X показує Y Z-у* (“вхід” тлумачення) $\approx$ *X каузує для Z-а можливість бачити Y* (власне тлумачення) [4, 118]. Відображаючи зв'язок семантики та синтаксису, зазначена схема декларує необхідність тотожності всіх елементів ситуації. “Однією з умов правильності для тлумачення полягає у тотожному наборі змінних для правої та лівої частини: всі змінні, необхідні для семантичного опису та використані у правій частині, повинні брати участь і при “вході” тлумачення” [16, 109]. Зважаючи на те, що відношення між учасниками регулює дієслово певного тематичного класу, сентенційний вимір формує інтервал тематичної структури (пор. поняття “тета-ролі (θ -roles)” у теорії керування та зв'язування Н. Хомського або “тематичні відношення (*thematic relations*)” у концепції референційно-рольової граматики Р. Ван Валліна). У контексті такої структури учасники ситуації розподілені за базовими семантичними ролями. Варто зазначити, що базові семантичні ролі виконують функцію своєрідних знаків, ярликів усіх тих учасників, яких умовно можна співвіднести з поняттями “суб'єкт та об'єкт” відповідно. З цієї позиції сентенційний вимір – це вимір, у якому учасник ситуації кваліфікується як “неспецифікований” актант – актант, семантичну роль якого задає не його власна дефініція, а предикат, що “нав'язує” йому таку роль, з огляду на актантну позицію, яку займає учасник.

У перспективі міжмовних досліджень сентенційний вимір засвідчує еквівалентність на рівні співвіднесення семантичних і синтаксичних актантів в аспекті: діатетичних перетворень (актантних деривацій), зміни таксономічної категорії дієслова, таксономічного класу учасника тощо. Приміром, неперехідне дієслово тематичного класу звуків *resound* в англійській мові реалізує дві сентенційні конфігурації: агентивну (*Agent-Subject Form*), пор.: *Music resounded in the hall*, та локативну (*Location-Subject Form*), пор.: *The hall resounded with music* [23, 171]. Така сама ситуація відзначена в німецькій, французькій та польській мовах, пор.: *Das Gelächter tönte durch den Saal vs. Der Saal tönte vom Gelächter*; фр. *Des applaudissements retentirent dans la salle vs. La salle a retenti des applaudissements*; пол. *Oklaski rozbrzmiewały*

w sali vs. Sala rozbrzmiała oklaskami. Діатетичний зсув, який спостерігається в цьому випадку, тлумачиться в термінах так званої гіпотези динамічної текстури (*Dynamic Texture Hypothesis*): речення із локативною конфігурацією описує ситуацію заповнення (охоплення) простору перцептивним об'єктом. Рівномірно охоплюючи весь простір, такий об'єкт набуває формату “динамічної текстури” (“*texture of movement*”), що створює передумову перцептивного виокремлення цього об'єкта [там само, 176]. Пор.: “Якщо внаслідок контакту одного предмета з іншим цей інший предмет зазнає впливу ніби повністю, то цей новий статус предмета <...> слугує достатнім підґрунтям для включення його у перспективу речення” [20, 528]. Діатетичний зсув, описаний вище, засвідчує перетворення конфігурації рольової структури предиката, яка в контексті зміни комунікативного рангу учасника передбачає винесення семантичної ролі Місце (*зала*) у позицію суб'єкта (роль суб'єкта сприйняття), а ролі Тема (*звук*) – у позицію об'єкта (роль об'єкта сприйняття). Ранговий зсув зумовлений зміною вихідних семантичних ролей: Місце → Пацієнс та Тема → Зміст. Зокрема, учаснику із роллю Місце приписується роль Пацієнса, яка вказує на зміну стану зали (зала стала наповнюватися звуками) (див. також [21, 524]). Саме через це близьким відповідником локативних англ. *resound*, нім. *tönen*, фр. *retentir*, пол. *rozbrzmiewać* в українській мові є дієслово *наповнюватися* (*про звук*) “ставати заповненим чим-небудь”, пор.: *Зала наповнилася музикою.* Зазначимо, що номінація *луна́ти*, яка є відповідником агентивних еквівалентів, пор.: *Музика лунала у залі*, не утворює локативної конструкції за ознакою ‘заповнення (охоплення) простору перцептивним об'єктом’, оскільки, реалізуючи значення “бути сповненим звучання”, описує ситуацію звукової перцепції не як динамічний, а як статичний феномен, пор.: *Лунає співом, ляском, криком ліс ≈ Ліс ‘є сповнений’ співом, ляском, криком.*

Епідигматичний семантичний вимір кодує інформацію про механізми і стратегії розширення концепту ситуації. Розширення передбачає зміни складу, типу, рангу, статусу тощо актанта. Критерієм змін слугує певна альтернатива щодо опозиції учасників вихідної ситуації учасникам цільової ситуації на основі їх рольових, референційних, прагматичних тощо стратегій. Стратегії семантичної похідності мовних одиниць зіставляваних мов засвідчують розширення концепту ситуації за ознакою конверсивного (комунікативне ранжування учасників), актантного (зміна складу, типу учасників або їх референційних характеристик), імплікативного (залучення учасника із суміжної зони концепту ситуації за ознакою наслідку зміни перцептивного стану справ) та категоріального (специфікації таксономічного класу учасника за ознаками зміни таксономічної категорії дієслова або зміни тематичного класу дієслова) типів дериваційних відношень. Приміром, номінації “ментального руху” в українській, польській, німецькій та французькій мовах блокують розширення в зоні концепту учасника *nomina anatomica*, пор.: укр. *І щось миготіло в моїй голові й тонко* → **Моя голова миготіла чимось*; пол. *Coś mignęło mi w myśli* → **Moja myśl mignęła czymś*; нім. *Ein Gedanke blitzte mir durch den Kopf* → **Der Kopf blitzte mit einem Gedanke*; фр. *Une pensée me traversa l'esprit* → **L'esprit me traversa par une pensée*. Натомість в англій-

ській мові названі номінації допускають таке розширення, пор.: англ. *A strange thought flashed through her mind* → *Her mind flashed back to the day of their divorce*.

Динамічні моделі значення в аспекті міжмовного зіставлення виявляють подібності та відмінності відображення в семантиці мовних одиниць інформації про особливості пізнання світу людиною. Названі моделі відтворюють зміст мовної одиниці за зразком альтернативних ієрархічно упорядкованих семантичних мовних вимірів. Семантичні мовні виміри – це характеристики плану змісту мовної одиниці, які кодують інформацію про певний аспект концептуалізації певної ситуації або її фрагмента.

Семантика зіставляваних мовних одиниць відображає динаміку концептуалізації ситуації в аспекті чотирьох альтернативних ієрархічно упорядкованих семантичних мовних вимірів: репрезентативного, сентенційного, реляційного та епідигматичного. Репрезентативний вимір кодує інформацію про пізнавальну цінність учасників ситуації, сентенційний вимір – про набір та характер їх відношень, реляційний вимір – про ступінь позиційної активності або важливості актантів, епідигматичний вимір – про механізми і стратегії розширення концепту ситуації.

У перспективі міжмовних зіставлень семантичні мовні виміри виявляють частку обсягу інформації, яку кодує семантика зіставляваних мовних одиниць. Частка обсягу інформації, яку кодує семантика зіставляваних мовних одиниць у межах окремого виміру, не є однаковою, оскільки залежить від реалізації певного типу стратегії номінатора, що визначає пріоритетність того чи іншого способу її кодування. Закономірно, що для мов із мінімалізованою номенклатурою відмінкових відношень “типологічно” ваги набувають репрезентативний та епідигматичний виміри, які засвідчують пріоритетність реалізації гносеологічних та дериваційних стратегій номінатора, орієнтованих на вияв пізнавальної цінності та регулярних семантичних зв'язків учасників ситуації. Мови з розвиненою системою відмінкових відношень типологічно орієнтовані на сентенційний та реляційний виміри. Виявляючи пріоритетність ситуативних і комунікативних стратегій номінатора, такі мови фокусують увагу на характері відношень та позиційній активності учасників ситуації.

З'ясування цілісної картини динаміки мовних одиниць в обсязі пізнавальної цінності учасників ситуації, визначення способів та засобів кодування ними інформації про особливості осмислення людиною певного типу ситуації або її фрагмента, встановлення схеми розподілу цієї інформації у семантичному просторі споріднених і неспоріднених мов зумовлює доцільність подальших досліджень динамічних моделей значення у порівняльно-історичному та типологічному аспектах.

Список літератури

1. Алпатов В. М. “Грамматика Пор-Рояля” и современная лингвистика (К выходу в свет русских изданий) / В. М. Алпатов // Вопросы языкознания, 1992. — № 2. — С. 57—68.
2. Алпатов В. М. История лингвистических учений / В. М. Алпатов. — Изд. 3-е, испр. и доп. — М. : Языки славянской культуры, 2001. — 368 с. — (Studia Philologica).
3. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы / Н. Д. Арутюнова. — М. : Наука, 1976. — 384 с.
4. Богуславский И. М. Исследования по синтаксической семантике: сферы действия логических слов / И. М. Богуславский. — М. : Наука, 1985. — 173 с.
5. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежицкая / Отв. ред. М. А. Кронгауз, вступ. ст. Е. В. Падучевой. — М. : Русские словари, 1996. — 416 с.
6. Гуссерль Э. Картезианские размышления / Э. Гуссерль. — СПб. : Наука ; Ювента, 1998. — 315 с.
7. Деменчук О. В. Динамічні моделі семантичного опису лексики / О. В. Деменчук // Мовознавство. — 2011. — № 1. — С. 13—28.
8. Кибрик А. Е. Константы и переменные языка / А. Е. Кибрик. — СПб. : Алетейя, 2005. — 720 с.
9. Кнорина Л. В. Природа языка в лингвоконструировании XVII века / Л. В. Кнорина // Вопросы языкознания, 1995. — № 2. — С. 110—120.
10. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика / И. М. Кобозева. — Изд. 2-е. — М. : Едиториал УРСС, 2004. — 352 с. — (Новый лингвистический учебник).
11. Красухин К. Г. Метаязыковая терминология средневековых модистов / К. Г. Красухин // Логический анализ языка: Языки этики. — М. : Языки русской культуры, 2000. — С. 422—426. — (Российская Академия наук. Институт языкознания).
12. Кронгауз М. А. Семантика / М. А. Кронгауз. — М. : Рос. гос. гуманит. ун-т, 2001. — 399 с.
13. Падучева Е. В. Коммуникативное выделение на уровне синтаксиса и прагматики / Е. В. Падучева // Семиотика и информатика : Сб. науч. ст. / Отв. ред. В. А. Успенский. — М. : Языки русской культуры ; Русские словари, 1998. — Вып. 36. — С. 82—107. — (Российская Академия наук. Всероссийский институт научной и технической информации).
14. Падучева Е. В. Динамические модели в семантике лексики / Е. В. Падучева. — М. : Языки славянской культуры, 2004. — 608 с. — (Studia Philologica).
15. Перцов Н. В. Об альтернативности в грамматическом описании / Н. В. Перцов // 40 лет Санкт-Петербургской типологической школе : Сб. ст. — М. : Знак, 2004. — С. 457—472. — (Studia Philologica).
16. Плуноян В. А. Парадоксы валентностей / В. А. Плуноян, Е. В. Рахилина // Семиотика и информатика : Сб. науч. ст. / Отв. ред. В. А. Успенский. — М. : Языки русской культуры ; Русские словари, 1998. — Вып. 36. — С. 108—119. — (Российская Академия наук. Всероссийский институт научной и технической информации).
17. Рахилина Е. В. Когнитивная семантика: история, персоналии, идеи, результаты / Е. В. Рахилина // Семиотика и информатика : Сб. науч. ст. / Отв. ред. В. А. Успенский. — М. : Языки русской культуры ; Русские словари, 1998. — Вып. 36. — С. 274—323. — (Российская Академия наук. Всероссийский институт научной и технической информации).
18. Рахилина Е. В. Основные идеи когнитивной семантики / Е. В. Рахилина // Современная американская лингвистика: Фундаментальные направления / Под ред. А. А. Кибрика, И. М. Кобозевой и И. А. Секериной. — Изд. 2-е, испр. и доп. — М. : Едиториал УРСС, 2002. — С. 370—389.
19. Филипенко М. В. Семантика наречий и адвербиальных выражений / М. В. Филипенко. — М. : Азбуковник, 2003. — 304 с.
20. Филлмор Ч. Дело о падеже / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая семантика / Сост., общ. ред., вступ. ст. В. А. Звегинцева. — М. : Прогресс, 1981а. — Вып. X. — С. 369—495.
21. Филлмор Ч. Дело о падеже открывается вновь / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая семантика / Сост., общ. ред., вступ. ст. В. А. Звегинцева. — М. : Прогресс, 1981б. — Вып. X. — С. 496—530.
22. Dik S. C. The theory of functional grammar. The structure of the clause / S. C. Dik / Ed. by K. Hengeveld. Second, revised edition. — Berlin ; N. Y. : Mouton de Gruyter, 1997. — Part

1. — 509 p. — (Functional Grammar Series ; v. 20).
23. Dowty D. The semantic asymmetry of 'argument alternation' (and why it matters) / D. Dowty // *Making sense: From lexeme to discourse, in honor of Werner Abraham at the occasion of his retirement* / Ed. by Geart van der Meer and Alice G. B. ter Meulen. — Groningen : Center for Language and Cognition, 2001. — Vol. 44. — P. 171—186. — (Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik).
24. Falk Y. N. *Lexical-functional grammar: An introduction to parallel constraint-based syntax* / Y. N. Falk. — Stanford : Center for the Study of Language and Information, 2001. — 237 p.

References

1. Alpatov, V. M. (1992). "Grammatika Por-Rojalja" i sovremennaja lingvistika (K vyvodu v svet russkih izdanij). *Voprosy jazykoznanija*, 2, 57-68.
2. Alpatov, V. M. (2001). *Istorija lingvisticheskikh uchenij*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury.
3. Arutjunova, N. D. (1976). *Predlozhenie i ego smysl. Logiko-semanticheskie problemy*. Moskva: Nauka.
4. Boguslavskij, I. M. (1985). *Issledovanija po sintaksicheskoj semantike: sfery dejstvija logicheskikh slov*. Moskva: Nauka.
5. Vezhbickaja, A. (1996). *Jazyk. Kul'tura. Poznanie*. Moskva: Russkie slovari.
6. Gusserl', Je. *Kartezijskie razmyshlenija*. Sankt-Peterburg: Nauka; Juventa.
7. Demenchuk, O. V. (2011). Dynamichni modeli semantichnoho opysu leksyky. *Movoznavstvo*, 1, 13-28.
8. Kibrik, A. E. (2005). *Konstanty i peremennye jazyka*. Sankt-Peterburg: Aletejja.
9. Knorina, L. V. (1995). Priroda jazyka v lingvokonstruirovanii XVII veka. *Voprosy jazykoznanija*, 2, 110-120.
10. Kobozeva, I. M. (2004). *Lingvisticheskaja semantika*. Moskva: Editorial URSS.
11. Krasuhin, K. G. (2000). Metajazykovaja terminologija srednevekovyh modistov. In *Logicheskij analiz jazyka: Jazyki jetiki* (pp. 422-426). Moskva: Jazyki russkoj kul'tury.
12. Krongauz, M. A. (2001). *Semantika*. Moskva: Rossijskij gosudarstvennyj gumanitarnyj universitet.
13. Paducheva, E. V. (1998). Kommunikativnoe vydelenie na urovne sintaksisa i pragmatiki. In *Semiotika i informatika* (Vol. 36, pp. 82-107). Moskva: Jazyki russkoj kul'tury; Russkie slovari.
14. Paducheva, E. V. (2004). *Dinamicheskie modeli v semantike leksiki*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury.
15. Percov, N. V. (2004). Ob al'ternativnosti v grammaticheskom opisani. In *40 let Sankt-Peterburgskoj tipologicheskoi shkole* (Studia Philologica, pp. 457-472). Sankt-Peterburg.-Moskva: Znak.
16. Plungjan, V. A., Rahilina E. V. (1998). *Paradoksy valentnostej*. In *Semiotika i informatika* (Vol. 36, pp. 108-119). Moskva: Jazyki russkoj kul'tury; Russkie slovari.
17. Rahilina, E. V. (1998). *Kognitivnaja semantika: istorija, personalii, idei, rezul'taty*. In *Semiotika i informatika* (Vol. 36, pp. 274-323). Moskva: Jazyki russkoj kul'tury; Russkie slovari.
18. Rahilina, E. V. (2002). *Osnovnye idei kognitivnoj semantiki*. In *Sovremennaja amerikanskaja lingvistika: Fundamental'nye napravlenija* (2nd ed., pp. 370-389). Moskva: Editorial URSS.
19. Filipenko, M. V. (2003). *Semantika narechij i adverbial'nyh vyrazhenij*. Moskva: Azbukovnik.
20. Fillmor, Ch. (1981a). Delo o padezhe. In *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. Lingvisticheskaja semantika* (Vol. 10, pp. 369-495). Moskva: Progress.
21. Fillmor, Ch. (1981b). Delo o padezhe otkryvaetsja vnov'. In *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. Lingvisticheskaja semantika* (Vol. 10, pp. 496-530). Moskva: Progress.
22. Dik, S. C. (1997). *The theory of functional grammar. The structure of the clause*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
23. Dowty, D. (2001). The semantic asymmetry of 'argument alternation' (and why it matters). In *Making sense: From lexeme to discourse, in honor of Werner Abraham at the occasion of his retirement* (Vol. 44, pp. 171-186). Groningen: Center for Language and Cognition.
24. Falk, Y. N. (2001). *Lexical-functional grammar: An introduction to parallel constraint-based syntax*. Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2015 р.